

c) při starých hypotekách na základě ediktálního řízení (§§ 118 až 121 kn. z.).

Ustanovení zvláštní o vkladu jednotlivých práv viz v příslušných člancích.

Vlaky železniční nákladní.

Vlaky nákladní při dráhách mají dopravovati toliko věci (zboží). Doprava osob obyčejnými nákladními vlaky, kteréž k dopravě osobní nejsou dle řádu jízdního určeny jsouce označeny názvem »nákladní vlaky s dopravou osob,« dovoluje se jen výjimkou a sice smí takovými vlaky dopravovati se kromě oprávněných k tomu, za službou vyslaných orgánů generální inšpekce rakouských železnic a správy železniční toliko: vojenské transporty, průvodčí mrtvol nebo živého dobytka nebo průvodčí továrních výrobků, jež jako nákladní zboží po vlastních kolech dopraveny jsou, dále dozorcí orgánové státních telegrafů, bezpečnostní orgánové ve službě, stráž finanční a vyslanci úřadů finančních, konečně hasiči na pomoc se ubírající (§ 86 »zákl. předp. o dopr. službě na železn.« uveř. nař. min. obchodu ze dne 16. října 1876 č. 30.084).

Vlaky železniční osobní viz Doprava osob po železnicích.

Vlaky železniční zvláštní.

Přísně vzato jsou zvláštní vlaky neboli zvláštní jízdy toliko ty, které se konají v naléhavých případech v zájmu vozby železniční (k př. při úrazech železničních, výpomoc a pod.) mimo řád jízdní, ba dokonce i bez ohlášení (avisa). Obecně označují se jako »vlaky zvláštní« ony železniční vlaky, kteréž vypravují se po zaplacení poplatků dle tarifu od případu k případu na základě jízdního řádu, který není obsažen v knize řádů jízdních, ač sluší je spíše nazvat vlaky separátními.

Vlaky zvláštní upraviti jest tím způsobem, aby se tím nerušil pořádek pravidelných vlaků osobních; o tom, že vypraven jest zvláštní vlak, vyrozuměti jest a to před odjezdem jeho všechny železniční hlídače dotyčné tratě železniční. Jednotlivě dopravující vlaky dlužno po pravidle posuzovati jako vlaky zvláštní i co do stanovené rychlosti v jízdě; v té příčině dovoleny jsou výjimky pouze v těch případech, kde komise vyšetřuje stroj. (§§ 37 a 38 želez. dopr. řádu ze dne 16. listopadu 1851 č. 1 ř. z.). Zvláštní jízdy (separátní vlaky povoluje správa dle uvážení svého (§ 10 dopr. řádu železn.).

Vlastnictví.

1. Pojem.

Ob. obč. zákon obsahuje dvě různé definice vlastnického práva. § 353 ustanovuje: »Vše, co někomu náleží, všechny jeho věci hmotné i nehmotné slují jeho vlastnictvím« a § 354 praví: »Hledí-li se ku vlastnictví jako právu, rozumí se jím oprávnění s podstatou a užitky věci dle libovůle nakládati a každého jiného z tohoto nakládání vyloučiti.« V případě prvému se užívá slova »vlastnictví« ve smyslu neprávnickém, poněvadž se jím označuje toliko souhrn všech majetkových kusů jistému subjektu náležejících a tudíž výrazu »vlastnictví« se užívá ve smyslu slova »jmění« V tomto smyslu vyskytá se slovo »vlastnictví« na př. i v §§ 427, 1030, 1424 (srv. Randa, Právo vlastnické, § 1). Avšak ani definice obsažená v § 354 o. o. z. se kterouž se setkáváme i v zákonníku pruském (§ 1 I. 8 L. R.) a francouzském (Code civ. art. 544) není správná, jelikož vypočítává toliko účinky a následky vlastnického práva, aniž by se však

dotýkala pojmu práva samého, jež jest pramenem těchto následků. Spisovatelé proto pomíjejíce zákonné definice vlastnického práva, definují vlastnictví po většině jako všeobecné, úplné právní panství nad věcí hmotnou (Bruns, Stobbe, Arndts, Unger, Heyrovský) nebo jako pojmově neobmezenou, objektivním právem zaručenou a jím ohraničenou právní možností relativně nejúplnějšího, bezprostředního panství nad věcí hmotnou (Randa). O různých definicích vlastnického práva v literatuře se vyskytujících srv. Randa, Právo vlastnické § 1 pozn. 3).

II. Druhy vlastnictví.

Ačkoli vlastnické právo jakožto všeobecné a úplné právní panství nad věcí může býti toliko jediné, přece uvádějí se dílem následkem nesprávného názoru o pojmu vlastnictví, dílem vzhledem k předmětu a podmětu vlastnictví nebo způsobu jeho nabytí různé druhy vlastnictví jak v literatuře tak i v zákonodárství. Tak rozeznává rak. obč. zák. v § 357 úplné a neúplné (dělené) vlastnictví a spatřuje toto poslední v případech, kde právo na podstatu věci (vrchní vlastnictví) od práva na požitky (vlastnictví požitkové) jest odděleno a náleží osobě jiné. Za vlastníky požitkové zákon prohlašuje lenníka (§ 359 o. o. z.), držitele fideikomisu (§ 631 o. o. z.), dědičného pachtýře (§ 1122 o. o. z.), dědičného úročníka (§ 1123 o. o. z.) a dědičného držitele povrchu (§ 1125 o. o. z.). Vrchní vlastnictví přísluší dle těchto ustanovení lennímu pánu, čekatelům fideikomisním společně s držitelem fideikomisu, resp. vlastníkům statků daných v dědičný pacht, dědičný úrok, nebo dědičné užívání povrchu. Avšak ve všech těchto případech děleného vlastnictví, kteréž ostatně — vyjímajíc fideikomisy — vyvazením pozemků (pat. ze dne 7. září 1848 č. 1180) resp. alodisací lén (zák. ze dne 12. května 1869 č. 103—112 z. z. pro Čechy) již po většině praktického významu pozbylo, není vůbec vlastnictví děleno, poněvadž všude jest vlastnické právo toliko jediné, kteréž však jest omezeno buď velice rozsáhlými věcnými právy osob třetích (vlastníků požitkových), jako tomu jest u lén a statků daných v dědičný pacht, úrok nebo v dědičné užívání povrchu, anebo jako při fideikomisu zákazem statek zciziti nebo břemeny obtížiti, kterýž jest uložen držiteli fideikomisu ve prospěch fideikomisních čekanců. O tom, jakož i o historickém původu teorie o děleném vlastnictví srv. Randa § 1. Jako zvláštní druh vlastnictví se uvádí též duševní vlastnictví (literární, umělecké) a vlastnictví k vynálezům, známce nebo vzoru. Avšak ani v těchto případech není tu vlastnictví v technickém smyslu slova, nýbrž — jak praví Randa — má se tím označiti toliko výhradné právo na ochranu právní proti neoprávněnému uveřejňování, napodobení nebo padělání myšlenky, uměleckého díla nebo průmyslového vzorku vynálezu neb opravy a pod. (Srv. čl. Právo autorské, Ochrana vzorků, Ochrana známek, Patenty). Rovněž t. zv. vlastnictví horní t. j. výhradné právo určité osoby dobývatí v mezích propůjčených měr dolových a denních vyhrazených nerostů (§§ 123, 124 hor. zák.) není vlastnictvím v právnickém smyslu. Rakouské právo nepřejala pojmu t. zv. vlastnictví společného vyvinuvšího se v doktríně XVII. stol., o němž mluveno tam, kde věc nedílně náležela společnosti více osob. Přihlédne-li se však blíže ku příkladům tohoto společného vlastnictví, jest viděti, že toto společné vlastnictví není nic jiného, než vlastnictví obyčejné, jehož podmětem jest právnícká osoba (communio plurium pro indiviso). O vlastnictví k vodám srv.

čl. Právo vodní, o spoluvlastnictví (condominium), čl. Spoluvlastnictví a společenství jiných práv věcných. O t. zv. vlastnictví knihovním t. j. vlastnictví nabytém knihovním vkladem a vlastnictví naturálním srv. Randa, Právo vlastnické, § 17, a čl. Zápisy knihovní.

III. Nabytí vlastnictví.

Jako vůbec u všech práv, tak i u vlastnictví lze rozeznávat původní a odvozené způsoby nabytí. Toto rozlišování přešlo z římského práva i do práva rakouského, neboť ob. obč. zák. ve 3. a 4. hlavě II. dílu jedná o původním a v hlavě 5. o odvozeném nabytí vlastnictví. Citovaná 3. hlava o. o. z. pojednává pod nadpisem »Přivlastnění« (Zueignung) o nabytí vlastnictví:

1. chycením zvířat (§ 383);
2. nálezem věcí ztracených, skrytých a pokladu (§§ 385—401);
3. o nabytí kořisti.

Hlava 4. jedná o »příbytku« (Zuwachs), rozeznávajíc příbytek přirozený (plody přirozené, § 404, zvířata připlozená § 405, ostrovy §§ 407 a 408, opuštěné řečiště §§ 409 a 410, naplavenina § 411 a strž §§ 412 a 413), příbytek strojený (spojení, smísení, zpracování svrchků a vystavění §§ 414—419) a konečně příbytek smíšený (osetí a osazení, §§ 420 až 422).

Hlava pátá jedná o odevzdání movitých věcí (tradice, § 426 a n.) a o zápisu vlastnictví k nemovitostem v knihách pozemkových (§ 433 a n.). K těmto nabyvacím způsobům jest připočítati též jiné po různu v obč. zák. se vyskytující způsoby nabytí vlastnictví jako na př. vydržení, vyvlastnění a pod.

Jak však Randa ve svém již častěji citovaném díle »Právo vlastnické dle rakouského práva« prokázal, není toto rozdělení, jehož použil obč. zák., zcela správné, a dělí způsoby nabytí vlastnictví v § 8 cit. díla následovně:

A. Původní způsoby nabyvací:

1. Okupace a sice:
 - a) chycení zvířat (§§ 381—384);
 - b) nabytí ostrova (§§ 407, 408);
 - c) nabytí kořisti (§ 402);
 - d) nabytí věcí opuštěných (§ 386).
2. Nález pokladu (§ 398).
3. Separace a sice:
 - a) plodů a zvířat (§§ 330, 405);
 - b) hornin (mineralií) vyhrazených (§ 123 hor. zák.).
4. Upravení (spracování) a spojení věcí movitých (§§ 414 až 416).
5. Akcesse čili příbytek:
 - a) naplavení (§ 410);
 - b) vystavění (§§ 417—419);
 - c) osetí a osazení (§§ 420, 421);
 - d) oprava (§ 416).
6. Expropriace (§ 365).
7. Vydržení pravé (§§ 1460—1468).
8. Vydržení knihovní (§ 64 a n. kn. z.).

9. Promlčení a sice:

- a) nález (§ 388);
- b) strž (avulsio) (§ 412);
- c) nabytí nevyhrazených ostrovů majetníkem hor (§ 124 hor. z.).

10. Nabytí ostrovů v řekách splavných státem (§ 407)

B. Odvozené nabytí vlastnictví:

1. při movitých věcech:

- a) odevzdání (tradice) (§ 426 a n.),
- b) separace plodů,
- c) soudní příklep,
- d) universální sukcese (§ 547);

2. při nemovitých věcech:

- a) odevzdání resp. vklad knihovní (§ 431),
- b) soudní příklep,
- c) universální sukcese.

O jednotlivých způsobech nabyvacích srv. články: Accessio, Expropriace, Kořist, Nález, Odevzdání, Plody a nabytí plodů, Poklad, Právo dědické, Prodej nucený, Promlčení, Řeky, Specifikace, Včely a Vydržení.

IV. Ztráta vlastnictví.

Vlastnictví k věci se ztrácí, jestliže vlastník svého panství nad věcí fakticky nebo právně nemůže nebo nechce vykonávat. V posledním případě mluví se o derelikci. Vůle vlastníka věci se vzdání musí býti projevna buď výslovně nebo mlčky. Při věcech nemovitých bude lze tuto vůli na jevo dáti a prokázati zpravidla toliko výmazem vlastnictví v pozemkových knihách. (§§ 444 a 445 o. o. z.). U domácího roje včel spatřuje se dle § 384 o. o. z. derelikce v tom, že vlastník mateřského oulu roj po 2 dny nesleduje. (Viz čl. Včely.) Fysickou nemožností výkonu vlastnického práva vlastnictví zaniká, byla-li věc zničena nebo fysické moci vlastníkově úplně odňata, na př. když divoká zvířata nabudou opět svobody. Právně ztrácí vlastník svoje právo, byla-li věc z právního obchodu vyloučena (§§ 355, 311 o. o. z.) nebo nabyli-li vlastnictví k téže věci někdo jiný ať již s vůlí nebo proti vůli vlastníkově. Promlčením vlastnictví zaniknouti nemůže; jinak ovšem vlastnická žaloba (rei vindicatio) (§§ 1459, 1479 o. o. z.). Jestliže tudíž vlastník svoje právo po 30 resp. 40 roků proti detentoru věci k platnosti nepřivádí, nemůže sice proti témuž detentoru již žalobou o navrácení věci vystoupiti, avšak přešla-li pak věc na singulárního sukcesora, který se nemůže dovolávat vydržení vlastnictví, může ji na tomto vymáhati. (Randa, Právo vlastnické § 37.)

Konečně sluší zmíniti se ještě o zvláštním ustanovení § 384 o. o. z., dle něhož krotká a ochočená zvířata, byla-li po 42 dní od vlastníka vzdálena, stávají se věcí bez pána (res nullius) a tudíž vlastnické právo k nim posavadního vlastníka tím zaniká.

V. Obmezení vlastnictví.

Nadpisem tímto zahrnuje o. o. z. tři §§ (§§ 363—365). První jedná o obmezeních, jež se nutně podávají při t. zv. děleném vlastnictví, poslední o vyvlastnění. Ovšem jest též v těchto dvou paragrafech řeč o obmezení vlastnictví, neboť t. zv. dělené vlastnictví jest vlastně jen obmezeným právo vyvlastňovací jest nejobsáhlejším obmezením vlastníka, jež mu dle okolností i právo samo odbírá. Mluví-li se však o obmezeních vlastnictví ve vlastním smyslu, nemyslí se tím tato obmezení ani obmezení, jež se

podávají pro právo vlastnické z práv k cizí věci neb ze zákazů scizení. O obmezeních ve vlastním smyslu mluví § 364 o. o. z. a jen o nich lze zde jednati. Právo vlastnické je pojmovou možností neobmezené právní moci nad věcí. K této možnosti zachovávají se zákonodárství různě. Právo římské snažilo se vyvinouti co nejúplněji vlastnictví individuální. Ohledy na dobro obecné a hospodářské zájmy spolublížních kladly rozpínavosti vlastnictví jen nepatrné překážky. Značně méně individualisticky zachovalo se právo německé. Moderní práva obmezují stále objem vlastnictví. Stará úplnost moci byla — byť i ne bez značného odporu — víc a víc potírána. V častém sporu zápisů vlastníkových a zájmů obecných zakročuje právo obmezujíc vlastníka a mírníc kruté důsledky, jež v sobě nutně zahrnuje neobmezená vláda nad věcí. Definuje-li se pak právo vlastnické jako právo nad věcí pomyslně neobmezené, je tu obmezení vlastnictví, když právo pozitivní vlastníkovi oprávnění nějaké odnímá nebo povinnost ukládá. Správnějším je zde mluvit o mezích, než o obmezeních. Hranice jsou dle zvyku a mravu, vzdělání a pokroku, politiky a národohospodářství právem pozitivním tu širěji, tu úžeji stanoveny a lpí na pojmu vlastnictví práva pozitivního.

V právu rakouském podává § 364 o. o. z. příslušnou normu, která ostatně má ráz programatický. Výkon vlastnictví — praví se tu — připouští se jen potud, pokud se tím ani v cizí práva nesahá, ani nepřekročují obmezení, jež zákony ku zachování obecného blaha stanoví. Takových obmezení výkonu práva vlastnického obsahují zákony veliký počet. Ona dána jsou ponejvíce v zájmu veřejném a mají ráz publicistický i tenkrát, mají-li sloužiti předem zájmům soukromým, neb jen prospěchu souseda. V tomto posledním případě, shrnují se obyčejně pod společným názvem »Právo sousedské«. Nesprávně označují se výrazem »zákonné služebnosti«, poněvadž nejedná se při nich v první řadě o právo, nýbrž o korelatní obmezení (viz čl. Sousedé a právo sousedské).

Nejdůležitější obmezení práva vlastnického jsou:

a) Dle § 384 o. o. z. musí vlastník pozemku trpěti, aby vlastník domácího roje včel, krotkých neb skrocených zvířat tato na jeho pozemku stíhal.

b) Vlastník stromu, jehož kořeny do cizího pozemku neb větve do cizího prostoru vzduchového sahají musí snášeti, aby vlastník (cizího pozemku) ze své půdy vytrhával resp. převislé větve ořezával neb jich užíval (§ 422 o. o. z.).

c) Dle § 8 říšs. z. vod. musí vlastníci břehů snášeti přistání a připevnění lodí a vorů na místech úředně k tomu ustanovených, vstupování na břeh osob ustanovených k vykonávání policejního dohledu nad vodami a stávající stezky vodní. § 9 cit. z. dovoluje v případech pilné potřeby přistání a připevnění na každém příhodném místě a vysazení lodě a nákladu na břeh. Zásadní význam má § 10 cit. z., dle kterého při tekoucích vodách soukromých užívání obmezeno jest dle zákona ohledy veřejnými plynoucími ze spojitosti a nevyhnutelné potřeby vody (sr. § 413 o. o. z.).

Důsledky tohoto principu obsahují §§ 10, 11, 12 říšs. z. vod. Obzvláště nesmí se užíváním vody se strany soukromého vlastníka porušiti právo cizí znečištěním vody, zpátečným tokem, zaplavením neb zabahněním cizích pozemků. Vlastník hořeniho pozemku nesmí měniti přirozený odtok vody proudící ke škodě pozemku dolního ani vlastník pozemku dolního brániti

odtoku ku škodě pozemku horního. Mezi obmezení vlastnictví náležejí i normy o zakládání vodních společenstev majorisací za účelem provádění vodních staveb (§§ 20—24 říš. z. vod.) a ustanovení (§§ 15 a 16 říš. z. vod. o přenechání vody, již vlastník zapotřebí nemá. Další obmezení obsahují §§ 17, 21 a 43 zem. z. vod. pro Čechy a příslušná ustanovení jiných vodních zákonů zemských. Obmezení vodoprávní přiváděti lze ku platnosti před úřady politickými (§ 75 z. z. vod., roz. nejv. s. sb. »Gl. U.« č. 11.511).

d) Četná obmezení vlastnictví obsahuje zákon horní. Nejdůležitějším jest horní regál sám (§ 3 zák. ze dne 23. května 1854 č. 146 ř. z.); povolení ke kutání opravňuje ke kutání na cizím pozemku. Také jinaké užívání půdy k účelům hornictví musí vlastník pozemku snášeti (§§ 13, 17, 100, 104, 124 cit. z.).

e) Dle § 24 zák. lesního ze dne 3. prosince 1852 č. 250 ř. z. musí každý vlastník pozemku dovoliti, aby se lesní výrobky v pádu potřeby přes jeho pozemek dopravovaly (roz. nejv. s. sb. »Gl. U.« č. 11.342). §§ 2 a násl. cit. z. ukládají vlastníku důležitá obmezení v hospodaření s lesy, která mají historický svůj původ v regálu lesním. Obmezení vlastnictví obsahují dále §§ 26, 39 a jiné cit. z.).

f) Zákon honební pro Čechy ze dne 1. června 1866 č. 49 z. z. ukládá vlastníku pozemků, jež netvoří souvislý komplex nejméně 200 jiter, spojití se se sousedními vlastníky ve družstvo honební. Podobná ustanovení platí i pro ostatní země korunní.

g) Dle § 5 zák. ze dne 25. dubna 1885 č. 58 ř. z. dovoleno jest rybářům a jich pomocnému personálu u vykonávání rybářství vstupovati na cizí pozemky pobřežní a připevňovati tam stroje chytací; dle § 6 cit. z. přísluší při odtoku zaplavenin oprávněnému rybáři rybolov též mimo jeho obvod vodní a sice ve vodách, jež se podél tohoto obvodu na cizím pozemku nashromáždily.

h) Udělení povolení k provedení prací přípravných při zřizování železnic poskytuje právo na cizí pozemky vstupovati a na nich potřebné technické práce ku předběžnému připravení projektu stavby předsebráti (§ 42 zák. ze dne 18. února 1878 č. 30 ř. z.).

i) Důležitými jsou přčetná obmezení práva vlastnického obsažená v řádech stavebních z ohledu veřejné bezpečnosti, čistoty a zdravotnictví, jakož i obmezení z ohledů estetických. Dle § 119 stav. ř. pro Prahu ze dne 10. dubna 1886 č. 40 z. z. nařídí úřad stavební odstranění vzniklých závad na budovách, jakmile jsou konstatovány a přikáže v pádu potřeby vyklizení a demolování staveb a jich částí. Je-li nutnou přestavba celého domu, jenž hrozí sbořením a nevyhoví-li vlastník během stanovené lhůty dotyčnému příkazu, má nařízen býti prodej budovy cestou veřejné dražby. Podobně § 64 stav. ř. pro Čechy ze dne 11. května 1864 č. 20 z. z.

Obmezení vlastnictví obsahují dále § 858 o. o. z., řády o policii silniční (pro Čechy ze dne 15. května 1866 č. 47 z. z.), výn. správ. dvoru soudního sb. »Budwinski« č. 839, řády požární (pro Čechy ze dne 25. května 1876 č. 45 z. z.), řád o státním monopolu ze dne 11. července 1835, dekr. dv. kanc. ze dne 3. června 1811 ohledně provádění staveb blíže dvorních zahrad, zákony o provádění staveb blíže pevností a pracháren, dekr. dv. kanc. ze dne 10. listopadu 1818 č. 1517 sb. z. soud., ze dne 29. dubna 1831 sb. z. pol. sv. 59, str. 58 a jiné, min. výn. ze dne 21. pro-

since 1859 č. 10 ř. z. z r. 1860; zákony posud v Tyrolsku trvající, jimiž obmezena jest volnost dělení pozemků; min. nař. ze dne 15. května 1874 č. 76 ohledně zákazu užívání soukromých hřebců k oplozování, zák. z 30. června 1884 č. 117 ř. z. ohledně zařízení ku neškodnému svozování horských bystřin a mnoho jiných.

Pokud takovýmito pozitivními předpisy zákona výkon vlastnictví není obmezen, ohraničen jest právní sférou jiných. Meze pozemku tvoří tedy i meze práva vlastníka. Vlastník nesmí nechati své arkýře, své okapy do cizího vzduchového prostoru zasahovati, své okenice do cizího prostoru vzduchového otevírati a pod. Ale pouze právo osob třetích označuje meze u vykonávání práva vlastnického, nikoliv již pouhé jich interesse (§ 364 o. o. z.). Pokud tomu nebrání právo osob třetích, může vlastník svého práva užívati libovolným způsobem; on nesmí tudíž vsahati přímo v cizí právo, avšak ve sféře vlastního práva může volně vládnouti (§ 1305 o. o. z.), byť by se in concreto i výkon práva jeho dotýkal cizích zájmů (roz. nejv. s. sb. »Gl. U.« 1897, 3740, 897, 10.897, 11.381, 10.957). Tak může vlastník sousedu vedením stavby neb sázením rostlin vzduch a světlo odníti, okna umístiti, které sousedu jsou nepříjemnými, svůj dům strhnouti, byť by tím i souseda poškozoval atd. Sem zasahá od let kontroverse práva rakouského. Nepochybně jest, že se nemůže soused brániti proti normálnímu, obyčejnému výkonu práva vlastnického, byť i tento měl v zápětí pro něho nepříjemné, jej obtěžující a škodlivé následky. Sporno jest však, musí-li si soused dáti líbiti také takovéto následky neobyčejného, nenormálního výkonu práva vlastnického, nebo přísluší-li mu právo zákazu, kdyby neobyčejné vykonávání práva vlastnického mělo za následek neobyčejné nepříjemnosti. Při tom máme na mysli zařízení neobyčejná, továrny, železnice, hutě atd., jichž provozování obtěžuje buď nepřímo t. j. prostřednictvím vzduchu nebo vody sousední pozemek na př. zanešením vápenného neb uhelného prachu jisker, písku, par, zápachu, odpadků, neobyčejným lomozem a neobyčejným zápachem, nebo působí přímo ku př. otrásáním sousední budovy a tím souseda obtěžuje, ohrožuje nebo poškozuje. Někteří spisovatelé tvrdí, že v takovýchto případech přísluší sousedu právo zákazu, jak tomu bylo již dle práva římského, které ku platnosti bylo lze přivésti actione negatoria nebo žalobou z rušené držby a zároveň nárok na náhradu škody. Právo zákazu jest prý jen tenkrát vyloučeno, když úřední povolení živnostenských podniků nebo vodních zřízení k takovémuto zasahání do cizí právní sféry oprávnjuje (roz. nejv. s. sb. »Gl. U.« č. 12.136).

Jiní popírají takovéto právo zákazu vůbec a odkazují souseda v té příčině na kautely policie stavební, zdravotní a požární, dle kterých přísluší úřadům správním stanoviti podmínky a obmezení, za kterých dovoleno podniky takovéto zakládati (§ 25 zák. ze dne 15. března 1883 č. 34 ř. z. a řády stavební atd.). Praxis nejvyššího dvoru soudního kloní se převážnou měrou ku náhledu poslednějšímu (roz. nejv. s. sb. »Gl. U.« č. 573, 948, 5646, 5821, 6021, 12.113, časop. »Jur. Bl.« z r. 1888 č. 28 a mnoho jiných, proti tomu roz. sb. »Gl. U.« č. 4361, 6832, 12.312). Sr. Randa, Právo vlastnické.

VI. Ochrana vlastnictví (Žaloby vlastnické).

Dle ob. obč. zák. sluší rozeznávati dva druhy žalob sloužících k ochraně vlastnictví dle toho, zdali jest základem žaloby prokázané či toliko domnělé vlastnictví žalobcovo. V obou těchto případech může rušení vlastnictví zá-

ležeti buď v úplném odnětí věci (rušení úplné) nebo v jinakém vsahání v právo vlastnické (rušení částečné). Dle toho se dělí vlastnické žaloby:

1. rei vindicatio (pravá žaloba vlastnická);
2. actio negatoria (žaloba zápůrčí) a
3. actio rei Publiciana.

K č. 1 Rei vindikací domáhá se vlastník fysického navrácení movité nebo nemovité věci v detenci třetí osoby se nacházející nebo, jde-li o žalobu proti knihovnímu vlastníku, uznání svého vlastnického práva k nemovité věci a knihovního jeho zápisu.

a) Žalobcem jest vlastník, který musí svoje vlastnictví k dotyčné věci prokázati (§§ 366, 369, 372 o. o. z.).

b) Žalovaným jest ten, kdo věc má ve své moci a může ji navrátiti (*qui rem tenet et restituendi habet facultatem*). Nedrží-li žalovaný věc ve jménu vlastním, nýbrž pro osobu třetí, již jest povinen ji vydati, musí, chce-li se uchrániti před následky odsouzení jak vůči žalobci tak i vůči svému předchůdci, dle § 375 o. o. z. svého předchůdce jmenovati (*laudatio — nominatio auctoris*) a jemu příležitost poskytnouti, by ve sporu mohl vstoupiti a právo své vůči žalobci chrániti. Závazek tento sluší dle předpisů nov. s. ř. pokládati za povinnost k ohlášení sporu (§ 21 s. ř., čl. XXXI. úv. z. k s. ř.). Jestliže kdo předstírá, že věc v držení má, ačkoli tomu tak není, a uvede tím žalobce v omyl (*qui liti se obtulit, quasi possidere*), nemůže sice dle žádání žalobního býti odsouzen ku vrácení věci, musí však nahraditi škodu žalobci tím způsobenou (§ 377 o. o. z.). Žalobce může v tomto případě, aniž by musel podati novou žalobu, dle zásady v § 235 c. ř. s. vyslovené v témže sporu předmět žaloby změnit a místo navrácení věci žádati náhradu škody. Jedná-li se o uznání knihovního vlastnictví k věci nemovité, směřuje žaloba proti tomu, kde jako vlastník jest v knihách zapsán (§§ 1498, 369 o. o. z. a §§ 62 a n. kn. z.).

c) Předmět žaloby: V žalobě musí býti věc podle svých známek tak popsána, aby ji bylo lze od jiných podobných věcí téhož druhu rozoznati (§ 370 o. o. z.). Při nemovitých věcech buďtež hranice její zevrubně udány. Má-li však nemovitost číslo katastrální nebo popisné, stačí k jejímu označení toliko uvésti toto číslo. Věci zastupitelné zejména hotové peníze a papíry majitelů svědčících, byly-li s jinými věcmi téhož druhu smíseny (srv. Randa, Právo vlastnické, 4. vyd. str. 206), nejsou tedy z pravidla předmětem žaloby vlastnické, leč že by žalobce dokázal svoje právo vlastnické a žalovaný z okolností musel souditi, že není oprávněn věc si přisvojiti (§ 371 o. o. z.).

d) Žalovaný může proti rei vindikaci dle povahy případu činiti různé námítky:

aa) Především může popříti základ žaloby, zejména tvrditi, že věc ve své moci nemá. Byl-li by však prokázán pak opak, budiž odsouzen ihned k vydání věci, při čemž ovšem se mu ponechává právo samostatnou žalobou svoje vlastnické právo k věci dokázati (§ 376 o. o. z.).

bb) Žalovaný může dále namítati nebo tvrditi, že vlastnická žaloba jest promlčena, že věc drží na základě věcného práva k věci (na př. jako zástavní věřitel) nebo že z důvodů práva obligačního jest oprávněn věc ve své moci míti. Sem náleží zejména nárok ze smlouvy nájemní a pachtovní, nárok na náhradu dle § 333 o. o. z., t. zv. *exceptio rei venditae ac traditae*. Rei vindikací domáhá se žalobce vrácení věci *cum*

sua causa t. j. s příslušenstvím. Jestliže žalovaný pustil věc z držení teprve po doručení žaloby, může žalobce (nechce-li věc vymáhati od skutečného držitele) žalobní prosbu změnit a od žalovaného žádati, aby mu odpůrce věc buď na vlastní útraty zase opatřil nebo mimořádnou cenu její nahradil (§ 378 o. o. z.).

e) Pro objem povinnosti žalovaného, aby věc s příslušenstvím vydal, jest důležité jednak rozeznávat dobu před doručením a po doručení žaloby, jednak zdali žalovaný jest držitelem bezelstným či obmyslným (bonae a malae fidei possessor). Obmyslný držitel musí s věcí vydati netoliko přírůstek a všechny užitky, kterých držením vskutku nabyt, nýbrž musí nahraditi i ty užitky, kterých by zkrácený byl dobyt a všelikou škodu, držením jeho žalobci vzešlou. Nabyt-li držení činem trestným, řídí se obnos náhrady dle ceny zvláštní obliby (§§ 335, 305, 1293, 1331, 1447 o. o. z.). Učinil-li obmyslný držitel na věc nějaký náklad, může žádati náhradu jen potud, pokud by i nezmocněný jednatel (negotiorum gestor) dle §§ 1036 a 1037 o. o. z. náhradu mohl žádati. Náhradu ceny, kterou dal za věc, nikdy nemůže žádati. Bezelstný držitel před doručením žaloby neručí za ztrátu ani poškození věci a stávají se plody v této době vybrané jeho vlastnictvím (§ 330 o. o. z.). Jestliže však věc zcizil, nemůže býti žalován o náhradu žalobou z neospravedlněného obohacení (§§ 1432 a n, 330 o. o. z.; srv. Randa, Právo vl. str. 211). Bezelstný držitel může žádati náhradu nákladu k zachování věci potřebného (impensae necessariae), jakož i náhradu nákladu užitečného totiž k rozmnožení užitků posud trvajících vynaloženého (impensae utiles), avšak jen podle nynější ceny věci a nikdy více, než obnášel původní náklad (§ 331 o. o. z.). Náklad pro rozkoš aneb okrasu učiněný (impensae voluptuariae) nahrazuje se jen potud, pokud obecná cena věci tím byla zvýšena; držitel může však vše opět odejmouti, co bez porušení podstaty věci se dá oddělití (ius tollendi; § 332 o. o. z.). Náhradu ceny, kterou za věc dal, nemůže však ani bezelstný držitel žádati; pokud by však vlastník jinak věc s tíží byl obdržel a jemu tím patrný užitek byl zjednan, může bezelstný držitel žádati »přiměřenou« náhradu (§ 333 o. o. z.).

Po doručení žaloby jest bezelstný držitel ohledně náhrady užitkův a škody, jakož i ve příčině náhrady nákladu na roveň postaven držiteli obmyslnému. Za nahodilou škodu, která by věc u vlastníka nebyla stihla, ručí však jen tenkrát, když vrácení věci svévolnou rozepří protáhl (§ 338 o. o. z.).

2. Žaloba zápuřčí (actio negatoria). Tato žaloba přísluší vlastníku proti každému, kdo jej v jeho vlastnickém právu k věci (movité nebo nemovité) ruší jiným způsobem než-li zadržováním věci. Žalobou zápuřčí hájí vlastník svobodu svého práva a popírá tudíž oprávnění žalovaného jej v jeho právu obmezovati. Rakouský obč. zák. jedná o této žalobě v kapitole o služebnostech (§ 523 o. o. z.) pokládaje ji v souhlase s prameny římského práva (L. 2 pr. D. si serv. 8, 5) za žalobu, »jež při služebnostech má průchod«. Avšak tento názor není správný. Žaloba zápuřčí jest vždy odůvodněna, kdykoli vlastník jakýmkoli způsobem u výkonu svého neobmezeného vlastnictví jest rušen. Jednání žalovaného nemusí tudíž tvořiti obsah služebnosti nebo vůbec nějakého věcného nebo jinakého práva, a není též potřebí, aby žalovaný skutečně si osoboval právo takové. Žaloba zápuřčí slouží též k ochraně vlastnictví proti osobování si reálních

břemen nebo zástavního práva k věci a vůbec k zamezení každého bezprávného vsahování v obor vlastnický (Randa, Právo vlastnické § 43). V tomto širším smyslu sluší vykládati slovo »osobování si« (Anmassung) v § 523 o. o. z., jež má týž význam jako »rušení« (Störung) (Randa, Právo vlastnické pozn. 18).

Základem žaloby zápůřčí jest jednak vlastnické právo žalobcovo, jednak neoprávněné jeho rušení. Pouhé chlubení se právem k cizí věci neodůvodňuje zápůřčí žalobu. Žalobce má dokázati toliko zmíněné podmínky žaloby zápůřčí; naproti tomu není povinen dokazovati, že žalovaný nemá práva v jeho vlastnictví vsahati a to ani ne tenkrát, když se žalovaný nachází v držení práva, proti němuž žaloba zápůřčí čelí. Neboť vlastnictví jest dle pojmu svého právo neobmezené a tvrdí-li žalovaný opak, musí dokázati, že mu přísluší právo vlastnictví žalobcovo obmezující. Z § 323 a 324 o. o. z. nelze dovozovati názor opáčný, poněvadž těmito předpisy jest toliko vyloučena žaloba vyzývací proti držitelí k udání titulu držby směřující. Rovněž se nepřičí tomuto výkladu slovo »Anmassung« v § 523 o. o. z., jak již shora bylo uvedeno (srov. Randa § 43). Žalobou zápůřčí se domáhá žalobce uznání neobmezeného vlastnictví zákazu dalšího rušení, odstranění stávající závady a náhrady škody. Osobuje-li si žalovaný nějaké právo, může býti k žádosti žalobcově vysloveno, že žalovanému právo to nepřisluší, a je-li toto právo zapsáno v knihách, žádá žalobce též za výrok další, že toto právo z knih má býti vymazáno.

3. Žaloba z vlastnictví domnělého (actio rei Publiciana): Nemůže-li žalobce sice svoje vlastnické právo k věci prokázati, může-li však osvědčiti platný titul a poctivý způsob nabytí držby, »pokládá se za pravého vlastníka« a může na základě tohoto domnělého vlastnictví žalobou publicianskou vystoupiti proti každému, kdo mu věc zadržuje nebo jej jinak v tomto jeho právu ruší, jestliže žalovaný se nemůže vykázati žádným nebo toliko slabším titulem než on. Žalobce musí tudíž prokázati toliko držbu k vydržení způsobitou a proto také tato žaloba v §§ 2, 5, 15 čís. nař. ze dne 27. října 1849 č. 12 ř. z. se označuje, ač neprávem, jako řádná žaloba z držby. Actio rei Publiciana byla vzhledem ku značným obtížím, s nimiž jest spojen, zejména při odvozeném nabytí, důkaz vlastnického práva k věci (probatio diabolica) zavedena již v právu římském (L 7 §§ 11—17, L 13 D de act. r. Publ. 6 : 2) a byla pojata též v rak. zák. obč. (§ 372 o. o. z.). Rakouské právo odchyluje se však potud od zásad práva římského, že uznává dle vzoru práva pruského různé stupně titulů držby (Randa, Právo vlastnické, § 42). V tom směru ustanovuje § 373, že žalovaný musí žalobci ustoupiti, nabyli-li věci způsobem nepravým nebo nepoctivým, jakož i když nemůže jmenovati buď žádného předka nebo toliko podezřelého a konečně když nabyli věci zdarma a žalobu za plat. Jelikož základem žaloby publicianské jest vlastnictví toliko domnělé, podlehne žalobce, prokáže-li žalovaný, že on jest vlastníkem (exceptio dominii) nebo že věc drží na základě stejného nebo silnějšího titulu. Zde platí zásada »in pari conditione melior est causa possidentis« (§ 374 o. o. z.). O tom, že žaloba tato má průchod i ohledně věcí nemovitých, jakož i že slouží zejména též k ochraně držitele knihovního, srov. Randa, Právo vlastnické, § 42.

Vlastnictví duševní viz Právo autorské.